

‘*De laatste nacht in Twisted River* is puur leesplezier, rijk gedetailleerd en altijd meeslepend... John Irving is een meester.’ – *Financial Times*

‘Majestueus en tegelijkertijd intiem.’ – *Los Angeles Times*

‘Een epische roman die zijn weg zoekt tussen liefde en haat, hoop en wanhoop. Dit boek vormt een soort drieluik met *De wereld volgens Garp* en *Weduwe voor een jaar*, omdat ze alledrie gaan over de fantastische kracht van literatuur.’ – *St. Louis Post-Dispatch*

‘Een prachtig verhaal van verlies en verlossing, een indrukwekkende en kunstige roman. *De laatste nacht in Twisted River* is een wonder.’ – *San Francisco Chronicle*

‘Indrukwekkend en vaak ontroerend.’ – *The New York Times*

‘John Irving heeft weer een prachtige roman geschreven. Irvings verhaal is meeslepend en bevat een verzameling heerlijke personages.’ – *Houston Chronicle*

‘Irving is een indrukwekkende verhalenverteller.’ – *The New Yorker*

‘*De laatste nacht in Twisted River* is een levendige, opwindende roman.’ – *Playboy*

‘Een grote, sappige roman voor de lezers van *De wereld volgens Garp*.’ – *Chicago Tribune*

‘Als je van epische familieverhalen houdt met seksuele complicaties, onvergetelijke personages en bespiegelingen over het schrijverschap, lees dan *De laatste nacht in Twisted River*.’ – *USA Today*

‘Zowel een ontroerend portret van de relatie tussen een vader en zijn zoon als een ode aan vriendschap. Irving is een rasverteller met een unieke, fascinerende stem.’ – *Booklist*, starred review

‘De meest poëtische en krachtige roman die John Irving tot nog toe schreef. Hij is misschien wel de enige Amerikaanse schrijver die schijnbaar zonder enige moeite kleine details aan grote gebeurtenissen weet te koppelen en die literaire romans schrijft die een groot publiek aanspreken.’ – *The Independent*

‘*De laatste nacht in Twisted River* is een grote, ouderwetse roman in de beste zin van het woord.’ – *The Observer*

‘Een verbluffende roman.’ – *New Statesman*

‘Deze meesterlijke roman past gemakkelijk in het rijtje *De regels van het ciderhuis* en *Bidden wij voor Owen Meany*.’ – *The Globe and Mail*

‘Dit is een van Irvings meest bijzondere en bevredigende romans. Bloed, zweet en tranen van echte mensen, beschreven door een van onze grootste schrijvers.’ – *National Post*

‘Het leesplezier is even groot als altijd: seks, geweld, liefde, dood, verbondenheid, rouw. Ernstig en toch ook vaak om luidkeels om te lachen.’ – *Knack*

‘John Irving toont zich in *De laatste nacht in Twisted River* opnieuw een van de grootste verhalenvertellers van onze tijd.’ – *Het Nieuwsblad*

JOHN IRVING

*De laatste nacht
in Twisted River*

Vertaald door Molly van Gelder en Nicolette Hoekmeijer

2010
DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

De vertaalsters ontvingen voor deze vertaling een werkbeurs
van de Stichting Fonds voor de Letteren.

Veel dank gaat uit naar de volgende instanties:

HAL LEONARD CORPORATION: couplet uit 'After the Gold Rush', tekst en
muziek van Neil Young, copyright © 1970 Broken Arrow Music Corpora-
tion. Copyright renewed. All rights reserved. Reprinted by permission of
Hal Leonard Corporation.

RAM'S HORN MUSIC: couplet uit 'Tangled Up in Blue' van Bob Dylan,
copyright © 1974 Ram's Horn Music. All rights reserved.
International copyright secured. Reprinted by permission.

Copyright © 2009 Garp Enterprises, Ltd.
Copyright Nederlandse vertaling © 2010 Molly van Gelder en Nicolette Hoekmeijer
Oorspronkelijke titel *Last Night in Twisted River*
Omslagontwerp Studio Jan de Boer
Foto auteur Everett Irving
Vormgeving binnenwerk Peter Verwey, Heemstede
Druk Bariet, Ruinen
ISBN 978 90 234 5060 3
NUR 302

www.debezigebij.nl

Voor Everett – mijn pionier, mijn held

I had a job in the great north woods
Working as a cook for a spell
But I never did like it all that much
And one day the ax just fell.

– Bob Dylan, ‘Tangled up in Blue’

Inhoud

I	<i>Coos County, New Hampshire, 1954</i>	11
1	Onder de boomstammen	13
2	Do-si-do	37
3	Een poel van ongelukken	78
4	De gietijzeren koekenpan van twintig centimeter doorsnee	106
II	<i>Boston, 1967</i>	137
5	Nom de plume	139
6	In medias res	190
III	<i>Windham County, Vermont, 1983</i>	223
7	Benevento en Avellino	225
8	Dode hond; herinneringen aan restaurant Mao's	266
9	De broosheid en onvoorspelbaarheid der dingen	301
10	De Hemelvrouw	323
11	Honing	365
IV	<i>Toronto, 2000</i>	395
12	De blauwe Mustang	397
13	Wolfskussen	448
V	<i>Coos County, New Hampshire, 2001</i>	475
14	Ketchums linkerhand	477
15	Dansende elanden	505

VI *Pointe au Baril Station, Ontario, 2005* 535

16 Lost Nation 537

17 Met uitzondering van Ketchum 564

Dankwoord 605

Bronnen 607

I *Coos County, New Hampshire, 1954*

1 *Onder de boomstammen*

De Canadese jongen, die hooguit vijftien zal zijn geweest, had te lang geweeft. Eén verstard moment was hij stil blijven staan op de drijvende boomstammen in het bekken voorbij de bocht in de rivier, en eer iemand zijn uitgestrekte hand had kunnen grijpen was hij geheel onder water verdwenen. Een van de houtvlotters had geprobeerd het lange haar van de jongen te pakken – de vingers van de oudere man graaiden rond in het ijskoude water, een soort dikke soep met losse stukken schors. Toen raakte de arm van de man die hem wilde redden bekneeld tussen twee hard op elkaar botsende stammen en brak hij zijn pols. Het dek van drijvende stammen had zich hermetisch over de Canadese jongen gesloten en hij kwam niet meer boven; er stak zelfs geen hand of laars boven het bruine water uit.

Wanneer de vlotters in geval van een stremming de dwarsligger eenmaal hadden losgewrikt, moesten ze snel reageren en altijd alert zijn. Eén seconde stilstaan, en ze zouden in de sterke stroom storten. Bij het vloten kon je al tussen de stammen doodgedrukt worden voordat je zou verdrinken, maar verdrinken kwam vaker voor.

Toen de kok en zijn twaalfjarige zoon op de oever de vlotter met de gebroken pols hoorden vloeken, begrepen ze meteen dat er iemand in groter gevaar verkeerde dan de falende redder, die zijn gewonde arm had bevrijd en zijn evenwicht op de bewegende stammen had weten te hervinden. Zijn maten letten niet op hem, ze hopten met snelle pasjes naar de oever, waarbij ze steeds de naam van de verdwenen jongen riepen. Met hun prikstokken duwden de vlotters on-

afgebroken de drijvende stammen voor zich uit. Ze zochten vooral de veiligste weg naar de kant, maar de kokszoon dacht hoopvol dat ze misschien geprobeerd hadden een breed gat te maken waarin de Canadese jongen zou kunnen bovenkomen. In werkelijkheid viel er slechts af en toe een gaatje tussen de stammen. Zo snel was de jongen, die beweerde 'Angel Pope uit Toronto' te zijn, verdwenen.

'Is het *Angel*?' vroeg de twaalfjarige knaap aan zijn vader. Met zijn donkerbruine ogen en intens ernstige gezicht zou hij voor een jonger broertje van Angel hebben kunnen doorgaan, maar de gelijkenis van de twaalfjarige met zijn immer oplettende vader was onmiskenbaar. De kok straalde een soort beheerste bezorgdheid uit, alsof hij de meest onvoorziene rampen haast als vanzelfsprekend voorvoelde, en op een bepaalde manier zag je dat terug in de ernst van zijn zoon. De jongen leek zelfs zo erg op zijn vader dat sommige houthakkers hun verbazing erover hadden uitgesproken dat de zoon niet net zo opvallend mank liep als zijn vader.

Dat het inderdaad de Canadese jongen was die onder de boomstammen terecht was gekomen, wist de kok maar al te goed. De kok had de houtvlotters immers zelf gewaarschuwd dat Angel te onervaren was voor het vlotterswerk. De jongen had nooit mogen proberen een stremming uit de weg te ruimen. Maar waarschijnlijk had hij een goede beurt willen maken en misschien hadden de vlotters hem aanvankelijk niet opgemerkt.

Volgens de kok was Angel Pope ook te onervaren (en te onhandig) om in de buurt van het snijblad in een zaagmolen te werken. Dat was strikt voorbehouden aan de zager – een hooggeschoolde post in de houtzagerij. Het bedienen van de schaafmachine vergde ook redelijke bekwaamheid, al was dat niet bijzonder gevaarlijk.

Het gevaarlijker en minder geschoolde werk bestond uit boomstammen van het laadbordes de zagerij in rollen en op de zaagslede leggen, of stammen van de vrachtwagens laden. Voor de komst van laadmachines werden de boomstammen gelost door rongen aan de zijkant van de houtwagens op te trekken: zo kon de lading in één keer van de wagen rollen. Maar soms bleven de rongen vastzitten; zo nu en dan kwamen de mannen tijdens het lossen van een lading onder een lawine van boomstammen terecht.

Angel had zelfs niet in de *buurt* mogen komen van bewegende

boomstammen, was de mening van de kok. Maar de houthakkers waren net zo gesteld geweest op de Canadese jongen als de kok en zijn zoon, en Angel was, zoals hij zelf had gezegd, uitgekeken op het werk in de keuken. De jongen had zin in zwaarder lichamelijk werk en hij hield van de buitenlucht.

Het herhaalde *tok-tok* van de prikstokken tegen de stammen werd even onderbroken door de kreten van de vlotters, die opeens Angels stok zagen drijven, zo'n vijftig meter van de plek waar de jongen was verdwenen. De vierehalve meter lange stok was met de stroom weggedreven en dobberde buiten de drijfstammen.

De kok zag dat de houtvlotter met de gebroken pols weer aan wal was gekomen, met zijn prikstok in zijn goede hand. Door zijn vertrouwde gevloek en pas later door zijn klitterige haar en slordige baard begreep de kok dat de gewonde man Ketchum moest zijn, bepaald geen onbekende met de gevaren van het vloten.

Het was april – de laatste sneeuw was gesmolten en het modderseizoen was al begonnen – maar het ijs in het bekken was nog maar net gaan kruien en de eerste boomstammen waren stroomopwaarts, bij de Dummermeren, door het ijs gebroken. De rivier was ijskoud en gezwollen, veel houthakkers hadden een dikke baard en lang haar, wat hun medio mei nog enige bescherming zou bieden tegen de kriebelmuggen.

Als een aangespoelde beer lag Ketchum languit op de rivieroever. De bewegende massa boomstammen dreef voorbij. De stammen leken een reddingsvlot en de mannen die nog op de rivier waren leken schipbreukelingen op zee – alleen wisselde de zee van het ene moment op het andere van groenig bruin tot blauwig zwart. Het water van de Twisted was rijk gekleurd met looizuur.

'*Verdomme, Angel!*' schreeuwde Ketchum liggend. 'Ik zeg nog: blijven lopen, Angel. Je moet blijven *lopen!* Godverdomme!'

Het enorm brede houtvlot had Angel niet kunnen redden, hij was ongetwijfeld verdronken of verpletterd in het bekken voorbij de bocht in de rivier. Maar de houthakkers (Ketchum inclusief) zouden de stammen in elk geval volgen tot aan de Dam van de Dode Vrouw, waar de Twisted in het Pontook-stuwmeer stroomde. Het meer was ontstaan door de Pontook-dam in de rivier de Androscoggin. Als de boomstammen eenmaal in de Androscoggin werden losgelaten, kwa-

men ze daarna in de balkengaten buiten Milan terecht. Bij Berlin was het verval van de Androscoggin zestig meter over 4,8 kilometer. De rivier leek bij de balkengaten in Berlin doormidden gedeeld te worden door twee papierfabrieken. Het was niet ondenkbaar dat de jonge Angel Pope uit Toronto daarheen op weg was.

Tegen de avond deden de kok en zijn zoon nog een poging het vele onaangeroerde eten te verzamelen om het de volgende dag weer te kunnen opdienen in de kleine eetbarak – het kokshuis in het zogenaamde plaatsje Twisted River, dat nauwelijks groter, en slechts een fractie minder tijdelijk was dan een houthakkerskamp. Nog niet zo lang geleden was de enige eetbarak bij een vlotterij niet eens een echte barak geweest. Er was ooit een reizende keuken geweest, gebouwd op de laadbak van een vrachtwagen, met daarnaast een vrachtwagen waarop je een eethut kon opbouwen en weer afbreken. Dat was in de tijd dat de vrachtwagens steeds ergens anders in Twisted River hun kamp opsloegen, waar de houtvlotters ook maar moesten werken.

In die dagen gingen de houthakkers alleen in het weekend terug naar de nederzetting om te eten of te slapen. De kampkok kookte vaak in een tent. Alles moest volledig verplaatsbaar zijn: zelfs de slaaphutten waren op vrachtwagens gebouwd.

Niemand wist meer wat er van het niet bepaald welvarende Twisted River, halverwege het rivierbekken en de Dummermeren, moest worden. Het bood onderdak aan de zagers en hun gezinnen, en het houtkapbedrijf had er slaapbarakken voor de tijdelijke werkrachten, onder wie niet alleen de Frans-Canadese seizoenarbeiders maar ook de meeste houtvlotters en de andere houthakkers. Het bedrijf had ook een beter uitgeruste keuken en een *heuse* eetbarak – het voornoemde kokshuis – voor de kok en zijn zoon. Maar hoe lang nog? Zelfs de baas van het houtkapbedrijf wist het niet.

De houtindustrie was in een overgangperiode: er zou een moment komen dat een arbeider in de houthakkersbranche niet meer hoefde rond te trekken. De houthakkerskampen (ook de wat rendabeler kampementen als Twisted River) hadden hun langste tijd gehad. De *wanigans*, die curieuze hutten om in te slapen, te eten en proviand te bewaren, waren aan het verdwijnen; ze waren niet alleen op vracht-

wagenonderstellen, wielen of rupsbanden gebouwd, maar ook vaak op vlotten of boten.

De indiaanse afwashulp – ze werkte voor de kok – had het koks-zoontje lang geleden verteld dat het woord ‘wanigan’ uit het Abenaki kwam, zodat de jongen zich afvroeg of de afwashulp zelf ook tot de Abenaki-stam behoorde. Misschien wist ze toevallig waar het woord vandaan kwam, of deed ze maar alsof ze dat wist. (De zoon van de kok zat bij een indiaanse jongen in de klas, die beweerde dat ‘wanigan’ oorspronkelijk een Algonkisch woord was.)

Een houtvlotter werkte tijdens een riviertransport van ’s ochtends vroeg tot ’s avonds laat. Volgens gebruik kregen de mannen dan vier keer per dag te eten. Vroeger, toen de wanigans niet dicht bij de oever konden komen, werden de twee middagmaaltijden met paard en wagen bezorgd. Het eerste en het laatste maal werden in het basiskamp gegeten – nu dus in de eetbarak. Maar die avond hadden veel mannen hun laatste maal overgeslagen omdat ze zo op Angel gesteld waren. Ze volgden het vlothout tot ze door het donker werden verjaagd, en niet alleen door het donker, maar ook door het steeds sterkere besef dat niemand wist of de Dam van de Dode Vrouw open was. De stammen – wie weet met Angel – hadden al via het bekken ten zuiden van Twisted River het Pontook-stuwmeer binnen kunnen drijven, maar alleen als de Dam van de Dode Vrouw openstond. Als de Pontook en de Dam van de Dode Vrouw *allebei* openstonden, zou het lichaam van de Canadese jongen in allerijl koers zetten naar de Androscoggin. Ketchum wist als geen ander dat Angel daar waarschijnlijk nooit gevonden zou worden.

De kok begreep dat de mannen waren opgehouden met zoeken – door de hordeur van de keuken hoorde hij hoe ze hun prikstokken tegen het kokshuis zetten. Moe van het zoeken kwamen een paar mannen de donkere eetbarak binnen. De kok kon het niet over zijn hart verkrijgen hen weg te sturen. De keukenmeiden waren allemaal vertrokken, behalve de indiaanse afwashulp, die meestal pas laat wegging. De kok, die de moeilijke naam Dominic Baciagalupo droeg – of ‘Kokkie’ zoals de houthakkers hem steevast noemden – maakte een laat maal voor de mannen klaar, opgediend door zijn twaalfjarige zoon.

‘Waar is Ketchum?’ vroeg de jongen aan zijn vader.

‘Die laat z’n arm zetten, denk ik,’ antwoordde de kok.

‘Hij zal wel honger hebben,’ zei de twaalfjarige knaap, ‘maar Ketchum is een taaie.’

‘Hij is een ongelooflijke taaie, zeker voor een zuiplap,’ beaamde Dominic, maar hij dacht dat Ketchum hier niet taai genoeg voor was. Ketchum zou het wel eens het moeilijkst kunnen hebben met de dood van Angel Pope, dacht de kok, omdat de oude houthakker de Canadese jongen onder zijn hoede had genomen. Hij had zich om de jongen bekommerd, of dat geprobeerd althans.

Ketchums haren en zijn baard waren pikzwart, zo zwart als git, zwarter dan de vacht van een zwarte beer. Hij was jong getrouwd, en meer dan eens. Zijn kinderen zag hij nooit, ze waren volwassen en leidden hun eigen leven. Ketchum woonde het hele jaar door in een van de barakken, of in een van de vele vervallen pensions, of soms in een geïmproviseerde wanigan: de laadbak van zijn pick-up, waar hij in de winternachten stomdronken zijn roes uitsliep en bijna doodvroor. Maar Angel had hij weggehouden van de drank en ook had hij in het zogeheten danslokaal de Canadese jongen heel wat oudere vrouwen van het lijf gehouden.

‘Je bent te jong, Angel,’ had de kok hem tegen de knul horen zeggen. ‘Bovendien kun je wat van die vrouwen oplopen.’

Dat wist Ketchum maar al te goed, dacht de kok. Ketchum had zichzelf grotere schade toegebracht, wist Dominic, dan een gebroken pols bij het houtvloten.

In de keuken van het kokshuis leken het gestage gesis en onrustige geflakker van de waakvlammetjes op het gasfornuis – een oude Garland met twee ovens en acht branders, met daarboven een geblakerde grill – volkomen te passen bij het geweeklaag van de vlotters tijdens hun late avondmaal. De dode jongen had hun hart veroverd en ze hadden zich over hem ontfermd alsof hij een zwervhond was. Ook de kok was door hem geraakt. Misschien had hij in de ongewoon vrolijke knaap een toekomstige incarnatie van zijn twaalfjarige zoon gezien – want Angel had een innemend gezicht en was oprecht nieuwsgierig, en hij had niets van de introverte stuursheid waaraan de weinige jongemannen van zijn leeftijd in zo’n ruig en spartaans oord als Twisted River leken te lijden.

Dat was des te opmerkelijker omdat de jongen had verteld dat hij van huis was weggelopen.

‘Je bent Italiaan, hè?’ had Dominic Baciagalupo gevraagd.

‘Ik ben niet in Italië geboren, ik spreek geen Italiaans, iemand uit Toronto is niet wat je noemt Italiaans,’ had Angel geantwoord.

De kok had verder zijn mond gehouden. Dominic wist wel iets van Italianen uit *Boston*: sommigen deden er moeilijk over in hoeverre ze Italiaans waren. De kok wist ook dat Angel in het moederland misschien wel Angelo had geheten. (De moeder van Dominic had hem als jongetje Angelù genoemd: met haar Siciliaanse accent klonk dat als ‘an-dzje-loe’.)

Maar na het ongeluk was er niets te vinden waar de naam Angel Pope op stond. Tussen de weinige spullen van de jongen bevond zich geen boek of brief waarmee zijn identiteit kon worden vastgesteld. Al zijn papieren waren samen met hem in de rivier verdwenen – waarschijnlijk in de zak van zijn werkbreek – en als zijn lichaam niet gevonden werd, zou Angels familie, of wie het ook was van wie de jongen was weggelopen, niet kunnen worden ingelicht.

Legaal of niet, met de juiste papieren of niet, was Angel Pope de Canadese grens overgestoken naar New Hampshire. Niet via de gebruikelijke route: Angel was niet via Quebec gekomen. Hij was speciaal vanuit Ontario binnengekomen – hij was geen Frans-Canadees. De kok had Angel nooit één woord Frans of Italiaans horen spreken, en de Frans-Canadezen in het kamp hadden niets met de weggelopen jongen te maken willen hebben. Ze hadden het kennelijk niet zo op Engels-Canadezen. Op zijn beurt bleef Angel bij de Fransen uit de buurt. Blijkbaar vond hij de Québécois net zo vervelend als zij hem.

Dominic had de jongen met rust gelaten; nu bedacht de kok dat hij graag meer had willen weten van Angel Pope, en waar hij vandaan was gekomen. Angel was een opgeruimde en eerlijke kameraad geweest voor Daniel, de twaalfjarige zoon van de kok – of Danny, zoals de houthakkers en zagers de jongen noemden.

Bijna alle werkende mannen, en sommige vrouwen, in Twisted River kenden de kok en zijn zoon. Dominic had noodgedwongen wat vrouwen leren kennen, voornamelijk opdat ze hem zouden helpen voor zijn zoon te zorgen, want de kok had tien jaar geleden – al leek het langer – zijn vrouw verloren, Danny’s jonge moeder.

Dominic Baciagalupo geloofde dat Angel Pope wel wat ervaring had als keukenhulp, want de jongen had stuurs maar zonder morren gewerkt, met efficiënte bewegingen waar een zekere routine uit sprak, hoewel hij naar zijn zeggen alle keukenkarweitjes vervelend vond en hij zich veelvuldig in de vingers sneed.

Voorts was de Canadese jongen een lezer; hij had veel boeken van Dominics overleden vrouw geleend en vaak las hij Daniel voor. Ketchum was van mening dat Angel de jonge Dan 'een overdosis' Robert Louis Stevenson had voorgeschoteld, niet alleen *Ontvoerd* en *Schat-eiland*, maar ook zijn nooit voltooid, postuum uitgegeven roman *St. Ives*, die volgens Ketchum maar beter samen met de schrijver zijn graf in had kunnen gaan. Ten tijde van het ongeluk op de rivier las Angel *The Wrecker* aan Danny voor. (Over dat boek had Ketchum zich nog niet uitgesproken.)

Maar goed, waar Angel Pope ook vandaan kwam, hij had duidelijk enige scholing genoten, meer dan de meeste Frans-Canadese hout-hakkers die de kok kende. (Meer dan de meeste werkers in de houtza-gerij en de houthakkers uit de buurt trouwens.)

'Waarom moest Angel nou doodgaan?' had Danny zijn vader gevraagd. De twaalfjarige jongen hielp zijn vader met het afnemen van de eettafels nadat de laatkomers waren gaan slapen, of misschien waren gaan drinken. En de indiaanse afwashulp, die vaak nog tot laat in de avond in de weer was in de keuken, althans ver na Danny's bedtijd, was klaar met haar werk en was in haar pick-up naar het plaatsje teruggeden.

'Angel moest niet dood, Daniel, het ongeluk *had niet* gehoeven.' De kok refereerde vaak aan ongelukken die *niet hadden* gehoeven, dus de twaalfjarige jongen was maar al te bekend met zijn vaders macabere, fatalistische gedachten over de feilbaarheid van de mens, en dan vooral de roekeloosheid van de jeugd. 'Hij was te onervaren voor het vlotterwerk,' zei de kok, alsof de kous daarmee af was.

Danny Baciagalupo kende zijn vaders mening over *alles* waar Angel, of willekeurig welke andere jongen van zijn leeftijd, te onervaren in was. De kok had Angel ook uit de buurt van een kanthaak willen houden. (Kenmerkend voor zo'n ding was de scharnierende haak waarmee een zware boomstam verrold kon worden.)

Volgens Ketchum was het in 'vroeger tijden' gevaarlijker geweest.

Werken met de paarden die de sleepwagens uit de winterbossen trokken, was riskant, beweerde Ketchum. De houthakkers togen 's winters te voet de bergen in. Ze kapten de bomen en sleepten ze (nog niet eens zo lang geleden) een voor een met behulp van paarden uit het bos. De wiellose sleepwagens gleden als sleden over de bevroren sneeuw, waar zelfs de paardenhoeven niet doorheen zakten omdat de voren in de trekwegen elke nacht opvroren. Wanneer de dooi inviel en het modderseizoen aanbrak, kwam 'destijds', zoals Ketchum altijd zei, al het werk in de bossen stil te liggen.

Maar ook dat was aan het veranderen. Omdat er dankzij de nieuwe technologie gewerkt kon worden onder modderige omstandigheden en er over veel langere afstanden versleept kon worden naar verbeterde wegen, die in alle seizoenen begaanbaar bleven, werd het modderseizoen zelf steeds minder een probleem. En paarden werden vervangen door tractors met rupsbanden.

Met bulldozers kon nu een weg worden aangelegd tot vlak aan een kagebied, waar de bomen versleept werden per vrachtwagen. De vrachtwagens brachten het hout naar een centraler afzetpunt aan een rivier, een bekken of een meer. In feite zou het vervoer over water al snel plaatsmaken voor vervoer over land. Voorbij was de tijd dat ze de paarden met een lier langs de steilere hellingen lieten zakken. 'De trekdieren konden op hun billen naar beneden glijden,' had Ketchum aan Dan verteld. (Ketchum had ossen hoog zitten omdat ze in diepe sneeuw nooit weggleden, maar ossen werden over het algemeen weinig ingezet.)

Ook was het gedaan met de spoorlijntjes door het bos: in '48 kwam daar een einde aan in het Pemigewassetdal, toen een neef van Ketchum het leven liet onder een Shay-locomotief bij de papierfabriek in Livermore Falls. De Shay, die de laatste rails uit het bos moest trekken, woog vijftig ton. In de jaren vijftig werden de oude spoorlijnbeddingen vervangen door verharde wegen voor de vrachtwagens, maar Ketchum kon zich nog herinneren dat er een moord was gepleegd op de spoorlijn van Beebe River, toen hij voerman was van een bobslee, beladen met eersteklas onbewerkt sparrenhout en getrokken door een vierspan paarden. Ketchum had ook als voerman op een van de eerste Lombard-stoommachines gewerkt – gestuurd door een paard. Het paard liet de voorste glij-ijzers zwenken en de voerman zat voor op de

sleepwagen. Paard en voerman werden bij latere modellen vervangen door een machinist aan een stuurwiel. Ketchum was ook machinist geweest, wist Danny Baciagalupo. Ketchum had blijkbaar van alles gedaan.

De oude spoorlijnen bij Twisted River waren wegen geworden, maar her en der zag je nog wrakken van Lombards. (Er staat er nog een in Twisted River, en een andere ligt op zijn kant in het houthakkerskamp bij West Dummer, of Paris, zoals het kamp meestal werd genoemd – naar de Paris Manufacturing Company in Paris, Maine.)

Het riviertje de Phillips stroomde bij Paris in de Ammonoosuc, en daarna in de Connecticut. De houtvlotters dreven hardhoutstammen, en ook wel eens hout voor pulp, over de Phillips naar Paris. De houtzagerij in Paris verwerkte alleen hardhout: in de fabriek in Maine werden tobogans gemaakt. De vroegere paardenschuur was in het houthakkerskamp in Paris met zijn stoomhoutzagerij in een machinewerkplaats veranderd. Het huis van de fabrieksdirecteur stond er ook, evenals een slaapbarak voor vijfenzeventig man, een eetbarak en een paar eenvoudige gezinswoningen, en niet te vergeten een optimistisch aangeplante appelboomgaard en een schoolgebouw. Dat er in Twisted River geen school was en niemand daar voldoende fiducia had gehad in het uithoudingsvermogen van het kamp om er appelbomen te planten, leidde tot de mening (voornamelijk in Paris) dat het houthakkerskamp een beschaafdere en minder tijdelijke gemeenschap was dan Twisted River.

Op de waterscheiding tussen de twee buitenposten zou geen waarzegger een voorspelling hebben durven doen over welke van de twee kampen het er goed van af zou brengen, of zou standhouden. Danny Baciagalupo had Ketchum een doodvonnis horen vellen over het kamp in Paris *en* dat in Twisted River, maar Ketchum ‘kon slecht tegen vooruitgang’, zei de kok waarschuwend tegen zijn zoon. Dominic Baciagalupo verkocht nooit praatjes. De kok twijfelde bij voorbaat al aan Ketchums verhalen. ‘Laat je niet te gauw inpakken door de versie van Ketchum, Daniel,’ was Dominics raad.

Was de tante van Ketchum, een boekhoudster, echt omgekomen door een omgevallen stapel boordsels in de weverij in Milan? ‘Ik weet niet zo zeker of er wel een weverij in Milan is, of dat die er ooit is geweest, Daniel,’ had de kok zijn zoon gewaarschuwd. Volgens Ket-

chum waren bij een zware onweersbui vier mensen omgekomen in de zagerij bij de afwateringsdam in het Dummermeer – het grootste, meest noordelijke Dummermeer. De zaagslede zou door de bliksem zijn getroffen. ‘De stammensteller, de zaagzetter en niet te vergeten de man die de hefboom van de lintzaag bediende *en* de losser werden met één bliksemstraal gedood,’ vertelde Ketchum aan Danny. Getuigen hadden de hele zagerij in vlammen zien opgaan.

‘Het verbaast me dat er niet nog een familielid van Ketchum onder de slachtoffers was, Daniel,’ was het enige commentaar van Dominic.

Immers, een andere neef van Ketchum was in een pulpfabriek in de zaagmachine gevallen; een oom waren zijn hersens ingeslagen door een rondvliegend stuk hout van anderhalve meter in een zagerij, waar lange sparrenstammen tot pulphoutlengte werden verzaagd. En dan die keer dat een drijvende stoomlier, waarmee boomstammen bij de afwateringsdam werden samengebonden voor de ingang van de zagerij, op het Dummermeer ontplofte. Op het eilandje in het meer, waar alle bomen verschroeid waren door de explosie, vond men in de lentesnieuw een bevroren mannenoor. Later gebruikte een ijssvisser het oor als aas in het Pontook-stuwmeer, aldus Ketchum.

‘Zeker ook familie van je?’ had de kok gevraagd.

‘Niet dat ik weet,’ had Ketchum geantwoord.

Ketchum beweerde de ‘legendarische hufter’ gekend te hebben die stroomopwaarts van de slaapbarak en de eetbarak in Kamp 5 een paardenshuur had gebouwd. Toen alle mannen in het kamp ziek werden, hingen ze de zogenaamde legende in een netwerk van breidels in de paardenshuur boven de mestkuil ‘tot die hufter flauwviel van de gassen’.

‘Je snapt wel waarom Ketchum heimwee heeft naar vroeger tijden, Daniel,’ had de kok tegen zijn zoon gezegd.

Dominic Baciagalupo kende wel een paar verhalen, maar de meeste waren niet geschikt om te vertellen. De verhalen die de kok wel aan zijn zoon kwijt kon, spraken niet zo tot Danny’s verbeelding als Ketchums verhalen. Bijvoorbeeld dat verhaal over het bonengat voor de kok z’n tent aan de Chickwolnepy, bij het Successmeer. In genoemde vroeger tijden groef Dominic tijdens een vlotterij altijd een bonengat van een meter twintig doorsnee, waarin hij voor het slapengaan de pot met bonen aan de kook bracht door het gat met hete

as en aarde te bedekken. Om vijf uur 's ochtends, als de pot gloeiend heet was, groef hij hem voor het ontbijt weer op. Maar een Frans-Canadees, die in het donker uit de slaaphut was gekomen (vermoedelijk om even te plassen), was met blote voeten in het gat gestapt en had allebei zijn voeten verbrand.

‘Is dat alles? Is dat het hele verhaal?’ had Danny aan zijn vader gevraagd.

‘Tja, het is een soort *kookverhaal*, hè,’ had Ketchum uit aardigheid gezegd. Ketchum kreeg Dominic altijd op de kast als hij begon over de spaghetti die aan de bovenloop van de Androscoggin bezig was de bonen en erwtensoep te verdringen.

‘We hebben hier nooit zo veel *Italiaanse* koks gehad,’ zei Ketchum dan, met een knipoog naar Danny.

‘Wil jij beweren dat je liever bonen en erwtensoep eet dan pasta?’ vroeg de kok aan zijn oude vriend.

‘Je pa is wel snel *aangebrand*, hè?’ zei Ketchum dan tegen Danny, weer met een knipoog. ‘Godskrampachtig!’ had Ketchum meer dan eens tegen Dominic verzucht. ‘Wat ben jij snel *aangebrand*!’

Het modderseizoen, de tijd dat de rivieren opzwellen, was weer aangebroken. Er was een enorme vloed water door een van de sluisdeuren gebroken – een ‘monstergolf’ om met Ketchum te spreken –, waarschijnlijk uit de sluisdeur aan de oostkant van het Kleine Dummermeer, en een knulletje uit Toronto, dat ze nauwelijks kenden, was meegesleurd.

De vlotters zouden het water van de Twisted nog een tijdje op een hoger peil brengen. Dat deden ze door stuwen te bouwen in de zijrivieren die in de hoofdriever uitkwamen. Het water achter die stuwen werd in de lente doorgelaten, zodat een enorme watermassa in de rivier met boomstammen stortte. Het pulphout, dat zich in de winter in die zijrivieren (en op de oevers) had verzameld, werd daarna met het water dat door de stuwen was gebroken meegevoerd naar de Twisted. Als dat vlak na de dooi gebeurde, stroomde het water zo snel dat de oevers werden uitgehold door de bewegende stammen.

Naar de mening van de kok had de Twisted niet genoeg bochten om de naam van de rivier recht te doen. De rivier kwam direct uit de bergen en had maar twee bochten. Maar voor de vlotters, met name voor